

ВИЙШЛИ З ДРУКУ

Микола Іванович Сенченко : біобібліогр. покажч. / уклад.: Устіннікова О. М., Хайло А. С. ; передмова Н. Петрової, О. Устіннікової. — Київ : Ліра-К, 2020. — 124 с.

Біобібліографічний покажчик підготовлено до 75-річчя від дня народження Миколи Івановича Сенченка — директора Книжкової палати України імені Івана Федорова. У виданні відображено основні напрями науково-дослідної, науково-організаційної, педагогічної й громадської діяльності українського вченого, ім'я якого широко відоме світовій та вітчизняній громадськості й тісно пов'язане з інформаційною, бібліотечною та книговидавничою справами в Україні.

Покажчик адресовано викладачам, аспірантам, студентам, бібліотечним працівникам і працівникам книговидавничої сфери, фахівцям у галузі інформаційних технологій тощо.

ВІД УКЛАДАЧІВ

Біобібліографічний покажчик "Микола Іванович Сенченко" є п'ятим переглянутим і значно доповненим виданням. Його матеріали з можливою повнотою подають описи публікацій ученого за 1971—2019 роки. Принцип упорядкування бібліографічних записів — тематичний. Покажчик складається з трьох основних розділів та довідкового апарату.

У першому розділі "Література про життя і діяльність М. І. Сенченка" подано відомості про нагороди, описи біографічних та офіційних матеріалів, публікацій про науково-дослідну, науково-організаційну, педагогічну й громадську діяльність ученого. Записи в межах відповідних тематичних підрозділів розташовано за алфавітом прізвищ авторів або назв. Описи біографічних матеріалів подано за хронологією публікацій.

До другого розділу "Покажчик друкованих праць" уміщено описи монографій, статей ученого зі збірників, продовжуваних і періодичних видань. Бібліографічні записи розділу розміщено за тематикою публікацій, у межах тематичних рубрик — за алфавітом та видами документів у такій послідовності: книги і брошури; статті та матеріали з неперіодичних, продовжуваних та періодичних видань.

Третій розділ "Роботи за редакцією та під керівництвом ученого" подає відомості про редакторську, укладацьку роботу М. Сенченка, праці, підготовлені під керівництвом та за сприянням ученого, наведено описи рецензій.

За потреби записи супроводжуються анотаціями довідкового, уточнювального змісту.

Довідковий апарат складається з іменного покажчика та хронологічного покажчика праць.

Відбір матеріалу завершено у грудні 2019 року.

Під час складання бібліографічного посібника опрацьовано електронні й карткові каталоги та фонди Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова", Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого. Здійснено суцільний перегляд джерел державної реєстрації друку: "Літопис книг", "Літопис журнальних статей", "Літопис газетних статей", "Літопис рецензій"; усіх доступних інформаційних видань і науково-допоміжних галузевих бібліографічних посібників, прикнижкових та пристатейних списків літератури, фахових наукових періодичних видань, громадсько-політичних та літературно-мистецьких часописів і газет України; матеріалів конференцій.

Більшість документів опрацьовано *de visu*, публікації, описані за бібліографічними джерелами інформації, позначено астериском (*).

Бібліографічний опис здійснено за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання".

Заголовок бібліографічного запису складено згідно з ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80—2000, IDT)".

Слова та словосполучення скорочуються згідно з ДСТУ 3582—2013 "Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ)" і ДСТУ 7093:2009 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11—2004 (ISO 832:1994), MOD; ISO 832:1994, MOD)".

ПЕРЕДМОВА

У травні 2020 року виповнюється 75 років від дня народження Миколи Івановича Сенченка, видатного вченого, знаного фахівця видавничої справи та інформаційних технологій, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Міжнародної академії інформатизації, директора Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова", члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України.

Ім'я Миколи Сенченка, автора понад 500 публікацій, відоме не тільки видавцям, працівникам бібліотечної та інформаційної сфери, історикам, а й широкому колу читачів.

Вихід у світ біобібліографічного покажчика, присвяченого ювілею М. Сенченка, безперечно, є

подією в культурному житті України. Причин тому кілька: і те, що нашому читачеві відкриваються в такій повній формі творчі напрацювання Миколи Івановича, і те, що ця людина — визначна особистість, яка набула світової популярності, і те, що його публікації, проникнуті добром і оптимізмом, визначають найуразливіші больові точки нашого суспільства.

Бібліографічний опис друківаних праць дає уявлення про широчінь знань і поглядів ювіляра, ґрунтовність висновків, значущість наукових розробок. Більшість публікацій М. Сенченка пов'язані з його нинішньою діяльністю і стосуються питань книгознавства, бібліотекознавства, інформаційних технологій, інформаційної безпеки.

Хто ж він, Микола Сенченко, на яких хвилях життя принесло до нас його думки, сповнені любові до рідної Батьківщини? Микола Іванович Сенченко народився 1 травня 1945 року в м. Ніжині Чернігівської області. Дитинство і час навчання в початкових класах прийшлися на суворі повоєнні роки. Підлітком він захопився спортом, закінчив Дитячу спортивну школу з класу спортивних ігор. Для себе обрав волейбол та баскетбол, що стали його захопленням надовго. Він часто брав участь у змаганнях, навіть у дорослому віці ці види спорту залишилися для нього найулюбленішим відпочинком.

І все ж бажання здобути спеціальність, для якої характерним був би широкий світогляд, привело його до Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя, з якого він перевівся в Харківський інститут радіоелектроніки на факультет обчислювальної техніки за спеціальністю "Математичні лічильно-розв'язувальні прилади та пристрої", котрий закінчив 1966 року.

У тому самому році розпочинає трудову діяльність у Харківському інституті інженерів комунального будівництва, працює завідувачем лабораторії обчислювальної техніки, начальником ЕОМ. Тут він набув великого досвіду роботи з експлуатації ЕОМ другого покоління, програмування та створення автоматизованих систем управління.

У 1971 році довелося зробити перерву — призвали на військову службу, котру проходив на станції слідування за супутниками. За бойові заслуги занесений до Книги пошани частини. Служба в армії збагатила життєвий досвід знанням сучасних засобів обчислювальної техніки та комунікації. Тут Микола Сенченко розпочав писати кандидатську дисертацію. Повернувшись до рідного інституту, юнак без відриву від виробництва 1974 року закінчив заочну аспірантуру Харківського інституту радіоелектроніки за спеціальністю "Обчислювальні машини, комплекси, системи і мережі". Після захисту дисертації на тему "Розробка й дослідження принципів синтезу автоматизованих обчислювальних структур", йому присуджено вчений ступінь кандидата технічних наук.

Продовжував працювати в Харківському інституті інженерів комунального будівництва на посадах старшого викладача, доцента кафедри прикладної математики та обчислювальної техніки. Під його керівництвом розроблено проєкт і здійснено будівництво

обчислювального центру, опановано роботу з ЕОМ Єдиної системи. Саме тут М. Сенченко спробував себе у новій сфері, присвятивши низку публікацій питанням використання електронно-обчислювальної техніки для зберігання та опрацювання значних інформаційних масивів.

На енергійного й талановитого керівника звернули увагу в столиці. Його запросили очолити Центральну наукову бібліотеку імені В. І. Вернадського АН УРСР та завершити будівництво нового приміщення, що на той час стало вже довгобудом.

За роки роботи в бібліотеці (1985—1992) Микола Сенченко не тільки завершив будівництво і забезпечив перевезення бібліотечних фондів, а й інтенсивно розпочав проводити наукову та організаційну роботу. Наукова орієнтація вченого відтоді була пов'язана з удосконаленням бібліографічної діяльності, її наукової організації, визначенням місця книги та бібліографії в інформаційному суспільстві. У найкоротші терміни розроблено технічний проєкт автоматизації бібліотеки, створено локальну комп'ютерну мережу. У той самий період (1988) Микола Сенченко захистив докторську дисертацію (спеціальність 05.13.13 "Обчислювальні машини, комплекси, системи і мережі").

Інформатизація в країні, позитивна й негативна сторони цього процесу привернули пильну увагу вченого. Найважливіші підсумки багаторічних досліджень дістали відображення в наукових статтях. Висновки в них базуються на авторитетних джерелах. Подібний підхід став принципом у науково-дослідній роботі Миколи Сенченка. Він проводив активні наукові дослідження, що дали можливість утвердити свою наукову позицію і співвіднести її з іншими. Кожна наукова тема опрацьована ним всебічно, про що свідчать численні посилення в публікаціях.

Простежуємо стійку зацікавленість ученого до опрацювання інформації, особливо бібліографічної, як одного з елементів книжкової культури. Головним і вагомим результатом напруженої творчої праці стала науково-дослідна програма "Документальна пам'ять України".

Микола Сенченко не міг не залучитися до політичних процесів, що відбувалися в той час у країні. Ні, він не боровся із системою, проте внутрішньо був готовий зробити свій крок у політику. Тому й балотувався кілька разів у депутати Верховної Ради України.

Працював проректором із наукової роботи Національного університету "Києво-Могилянська академія" (1992—1993), організовував наукову роботу в новому навчальному закладі, налагоджував міжнародні зв'язки, брав участь у міжнародних освітніх програмах, займався питаннями інформатизації в країні, а паралельно — дослідженнями в галузі інформації.

У 1993—1995 роках працював у Київському державному інституті культури. Посади проректора з питань економіки та міжнародних зв'язків, завідувача кафедри "Документознавство" дали можливість розкрити багатогранні здібності Миколи Сенченка.

У житті вченого органічно поєдналися три види діяльності: науково-дослідна, навчально-педагогічна та адміністративно-організаторська. Природа навчального процесу вимагала нових рішень. За часів роботи в інституті Микола Сенченко запропонував платне навчання, започаткував нові спеціальності. Однак головним для нього була робота з молоддю, майбутнім України. Його заняття зі студентами, робота з аспірантами були присвячені єдиній меті — просувати ідеї інформатизації на рівень практичного втілення. Талановитий педагог, Микола Іванович дав "путівку в життя" багатьом молодим людям, які тепер плідно працюють в інформаційно-бібліотечній сфері. Невпинна турбота про підготовку наукової зміни — важлива сфера його науково-педагогічної роботи. Він підготував 10 кандидатів і докторів наук, понад 30 разів виступав офіційним опонентом на захисті кандидатських дисертацій і 5 разів — докторських.

У 1995 році Микола Сенченко здобув академічне звання дійсного члена (академіка) Міжнародної академії інформатизації в галузі інформаційної культури, наукове звання професора кафедри "Документознавство".

І чим би не займався Микола Іванович, головним для нього завжди було бажання працювати, реалізовуватись у щоденному самовиявленні. У листопаді 1995 року розпочався новий етап творчої праці М. Сенченка на посаді директора Книжкової палати України, що здобула статус наукової установи 2003 року. І саме Книжкова палата України розширила можливості плідного наукового пошуку, відкриття нових імен і фактів, зіставлення різних поглядів. Віддаючи належне цій унікальній установі, до 80-річчя її заснування він написав монографію "Книжкова палата України. Історія і сьогодення" (1999).

Науковець за покликанням, людина, якій притаманне перспективне бачення, він очолює нові напрями наукових досліджень, що дало змогу розширити функції Книжкової палати України і підвищити її роль як науково-інформаційного центру.

Результатом цілеспрямованої діяльності Миколи Івановича з відродження державної бібліографії стало повне відновлення Книжковою палатою випуску державних поточних бібліографічних покажчиків. Учений ініціював також підготовку ретроспективних науково-допоміжних бібліографічних посібників серії "Етноси України", проведення наукових досліджень унікального фонду забороненої свого часу літератури, так званого спецфонду. У 2003 році завершено перший етап цих досліджень і видано науковий бібліографічний покажчик "Спецфонд Книжкової палати України (1917—1921)".

Виняткова здатність до панорамного стратегічного мислення, розуміння взаємозв'язків різних явищ і факторів, а також майбутнього розвитку подій визначили його талант людини новітньої формації. Микола Сенченко чітко усвідомлює загальні проблеми, що гальмують розвиток сучасного книжкового ринку. Його виступи, статті про створення єдиного інформаційного простору для видавництва, книжкової торгівлі та бібліотек багато колег оцінили як одні з

найконструктивніших, що закладають перспективну лінію роботи з книгою. Стратегічне мислення М. Сенченка особливо яскраво виявилось у проєкті "Книги, що є в продажу, і ті, що друкуються" (на кшталт Books in print) — новому напрямі книговидавничої політики. За його ініціативою впроваджується інформаційно-бібліографічна система, що є складовою майбутньої системи книгорозповсюдження, створено зведений електронний каталог видань незалежної України. Робляться рішучі кроки входження у світовий інформаційний простір, впроваджуються норми та правила, що висувуються до книги на міжнародному рівні. Так, 2002 року видано еталонний варіант таблиць Універсальної десяткової класифікації українською мовою, керівником проєкту якого він став (друге видання цих таблиць у семи книгах розпочато 2008 року, завершено 2017 року), 2004 року — "Англо-американські правила каталогізації". Усе це дало змогу впорядкувати й направити всіма каналами, відкритими для користувачів світу, інформаційні потоки.

Усвідомлюючи велике значення інформатизації суспільства, М. Сенченко розробив проєкт оцифрування фондів Державного архіву друку, поступова реалізація якого забезпечить віддалений доступ до скарбниці національного культурного надбання.

Завдяки ініціативі М. Сенченка та за його безпосередньої участі дослідницька, наукова й аналітична робота в галузі державної бібліографії, книгознавства, статистики друку, впровадження нових інформаційних технологій зробили Книжкову палату потужною науково-інформаційною установою держави, яка активно сприяє розвитку видавничої справи, пропаганді української книги, забезпечує інтереси держави в нарощуванні інтелектуального та інформаційного потенціалу.

М. Сенченко завжди є активним учасником бібліотечних конференцій, видавничих та інформаційних форумів, симпозіумів, нарад.

Микола Іванович — ініціатор створення й головний редактор реферативних журналів "Політика. Політичні науки", "Економіка. Економічні науки" (виходили до 2006 року), державних бібліографічних покажчиків — "Літописів" та науково-практичного журналу "Вісник Книжкової палати", науковий авторитет якого з року заснування (1996) значно зріс, і 2000 року президією Вищої атестаційної комісії України його віднесено до наукових фахових журналів.

Робота в Книжковій палаті сприяла становленню Миколи Сенченка як людини, небайдужої до майбутнього своєї країни, людини з чіткою громадянською позицією. Саме у цей час тематика його публікацій стала ширшою, різноманітнішою, в них розглядаються вузлові проблеми політичного, культурного та громадського життя країни. Тематичний діапазон наукової творчості надзвичайно широкий, особливу увагу він зосередив на вивченні питань глобалізму, конспірології, стратегії "керованого хаосу", деїдеологізації, "культурної революції", інформаційних війн, розвитку України тощо.

М. Сенченко у своїх публікаціях сміливо виступає проти організацій і угруповань, що об'єднані, на його думку, в мережу і, маючи у своєму розпорядженні величезні фінансові ресурси і засоби масової інформації, намагаються завоювати владу і встановити тотальний контроль над світом. Події ХХ століття і останніх двох десятиліть нинішнього примушують Миколу Івановича задуматися про справжні причини того, що сталося, й того, що чекає нас у майбутньому, над долею України та її народу й дійти висновку, що відбувається тотальна дезінформація суспільства.

Добіркою творів відомих істориків, що ввійшли до серії "Реванш історії: фальшиві цінності великих революцій", ініціатором заснування якої він став 2003 року, опублікувавши дослідження: "Хто і навіщо розпалює вогонь антисемітизму?" (2002), "Україна: шляхом незалежності чи неоколонізації" (2003), "Культурна революція в Україні, або Управління деградацією", "Общество истребления — стратегическая перспектива "демократических реформ" (2004), "Латентні структури світової політики" (2005), "Четверта світова "інформаційно-психологічна" війна" (2006), "Энциклопедия тайных обществ" (2008), "Теория и практика невидимых войн" (2009), "Парламентаризм — велика брехня нашого часу" (2011), "Тотальная дезинформация человечества" (2013), "Латентна світова інформаційна війна" (2014), "Мозкові центри країн світу" (2016), "Креативна революція" (2018), "Невидимая война: психофизическое оружие" (2019) тощо — професор М. Сенченко відповідає на багато запитань, що турбують людство.

Змінюючи й уточнюючи формулювання позицій, він водночас дає високу оцінку ролі інформації в суспільстві, пропагує духовні цінності.

Як справжній патріот М. Сенченко впевнений, що Україна забуде час правління компрадурської та гендлярсько-лихварської політичної еліти, яка до цього часу готувала нашій країні роль неоколоніальної держави, відновляться справжні істини й зазнають краху фальшиві кумири. Він вірить у нову Україну — Україну вільну від старого порядку.

Перед нами постає людина небайдужа, яка не лише уважно спостерігає за подіями, а й активно бере в них участь, аналізує явища, що відбуваються у країні та світі; не тільки яскравий публіцист, а й оригінальний мислитель, спроможний пояснити, куди ми рухаємося. Його книги, статті, огляди — підсумок тривалих роздумів і осмислень, аналіз дій і вчинків.

Трудовий звитяжний шлях ювіляра гідно поцінований. Його нагороджено медалями "За доблестний труд" (1970), "За трудову доблесть" (1981) й По-

чесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР — "За значний особистий вклад у розвиток бібліотечної справи в республіці, активну науково-методичну роботу..." 1990 року. У 1999 році присвоєно почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України". За участь у підготовці видання "История Киево-Печерской лавры" М. Сенченка нагороджено орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня (2002).

Рішенням президії Міжнародної кадрової академії М. Сенченку за значний особистий внесок у розвиток наукових знань та плідну педагогічну діяльність присвоєно звання "Почесний доктор" (2002), за високий професіоналізм, сприяння розвитку національної культури, науки й освіти, а також зміцнення міжнародного співробітництва нагороджений золотою медаллю "За заслуги в освіті" (2004).

Указом Президента України від 9 вересня 2009 року за вагомий внесок у розвиток національного книговидавництва, високі здобутки у популяризації української книги у світі М. Сенченка нагороджено орденом "За заслуги" III ступеня. 2010 року вчений нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України та став лауреатом Премії імені Івана Франка в галузі інформаційної діяльності за підготовку довідкового видання "Енциклопедія для видавця та журналіста".

У 2019 році за сумлінну працю, високий професіоналізм та з нагоди 100-річчя від дня заснування Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова" М. Сенченко нагороджений Почесною грамотою Державного комітету телебачення і радіомовлення України та Почесною грамотою Асоціації виробників поліграфічної продукції за значний внесок у розвиток видавничо-поліграфічної сфери України.

Гортаєш сторінки покажчика і дивуєшся: як все-таки багато встиг М. Сенченко за його зайнятості, хронічної нестачі вільного часу. Це свого роду звіт, в якому представлено дані з точними бібліографічними посиланнями, що й коли публікував учений. Мимоволі думаєш: час не владний над цією енергійною людиною!

Сподіваємося, що ознайомившись із публікаціями, відображеними в покажчику, читач зможе оцінити глибину тих явищ, про які говорить і пише Микола Сенченко.

Н. Петрова

перший заступник директора Книжкової палати України

О. Устіннікова

*завідувач відділу ретроспективної бібліографії
Книжкової палати України*

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21783-11683ПР від 31.12.2015.

Формат 60x84¹/₈. Ум. друк. арк. 6,05. Тираж 229 пр. Зам. 20.

Журнал надруковано на обладнанні Книжкової палати України

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1954 від 24.09.2004.

До уваги читачів: електронний варіант журналу "Вісник Книжкової палати" ISSN 2076-9555 (онлайн-версія) розміщено на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розділі "Наукова періодика України":

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/index.html